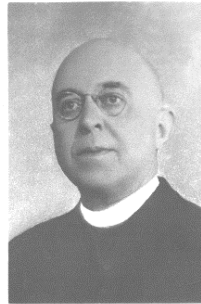

Inleiding

Volgens voorschrift van de aartsbisschop van Utrecht moesten Rooms-katholieke parochies vanaf 1874 een memoriaal bijhouden, waarin allerlei zaken van statistische aard moesten worden genoteerd, maar waarin ook een soort parochiekroniek stond. In Huissen gebeurde dat in elk geval in de jaren 1874-1902. Het is niet duidelijk, of er in het eerste kwart van de twintigste eeuw verder nog iets op deze wijze werd geregistreerd.

Huissen was een parochie, waarin pastoors in het algemeen voor de duur van hun leven werkzaam waren. Het was een betrekkelijk rijke parochie en voor een priester was een benoeming in Huissen in feite een bekroning op een succesvolle loopbaan als parochiegeestelijke. Daardoor kon bijvoorbeeld pastoor J.Th. Luycks gedurende achttien jaar pastoor zijn (1878-1896) en H.B. Bodifée zelfs 22 jaar (1907-1929). Toen pastoor Bodifée was overleden kwamen er achtereenvolgens twee pastoors die heel jong overleden en dus maar heel kort in Huissen actief waren: B. Braakhuis (1929-1930) en J.B. te Riele (1930-1932).

Toen Theodorus Johannes van Wijk in augustus 1932 zijn entree maakte als pastoor, trof hij een wat verlopen parochie aan. Pastoor Bodifée was meer een kamergeleerde dan een parochieherder en de twee “tussenpastoors” hadden nauwelijks gelegenheid gehad de parochie weer tot leven te wekken. Pastoor Van Wijk zou daar snel verandering in brengen. Met een grote parochietraite in 1933 en een kerkverbouwing in 1933-1934 blies hij het katholieke leven nieuw elan in. Onder pastoor Van Wijk bloeide in Huissen het ‘Rijke Roomsche Leven’. Als kroon op zijn werk werd hij in 1942 deken van het Dekenaat Elst (waarbij hij wel gewoon in Huissen pastoor bleef). Triest genoeg werd de door hem in 1934 verbouwde kerk in mei 1943 bij een brandbombardement verwoest en deken Van Wijk zelf kwam om bij het grote bombardement van Huissen op 2 oktober 1944.

pastoor Van Wijk

Pas na de bevrijding kreeg Huissen in juli 1945 in de persoon van Johannes Josephus van Gendt een nieuwe pastoor. Deze trof tot zijn verbazing bij zijn komst geen parochie-memoriaal aan. Vermoedelijk was dat er ook nooit geweest. Pastoor Van Gendt besloot om zelf de jaren 1930-1945 vast te leggen. Het voorwoord op blad 2 suggereert, dat dat geheel aan de hand van mondelinge berichten gebeurde, maar in het memoriaal zijn complete al bestaande documenten letterlijk overgeschreven. Ook werd bij de beschrijving van de kerkverbouwing ijverig een artikel van Jan Kalfs geciteerd. Toch is met dat al een redelijk complete beschrijving van een periode in de Huissense geschiedenis ontstaan die zowel voor de kerk als voor de stad bijzonder was: een levendige gemeenschap midden in crisis- en oorlogstijd.

Emile Smit

Huisbergen

Liber Memorialis

Parochiae B. M. Virginis Assumptionis
de Huissen.

Liber Memorialis

Parochiae B.M. Virginis Assumptionis

de Huissen

blad 1

Voorwoord

Dit Liber Memorialis is samengesteld in het jaar 1946 onder het pastoraat van den Zeereerw. Heer Joh. Jos. van Gendt. Reeds in 1942 was er verslag samengesteld en de gegevens daaruit zijn hierin overgenomen.

Een volledig Liber Memorialis was niet aanwezig zodat alle gegevens vóór 1942 verzameld zijn uit mondelinge gegevens, waardoor alles zeer beknopt is geworden.

Vanaf 1932 zijn alle gegevens verzameld uit de afkondigingsboeken, maar dit maakt geen aanspraak op volledigheid.

Na 1942 zijn alle gegevens en gebeurtenissen zo volledig mogelijk weergegeven.

Om in ieder geval een zo volledig mogelijke geschiedenis te krijgen van deze Parochie voor het nageslacht, wordt hierbij de hoop uitgesproken dat men dit werk zal bijhouden.

blad 2

1930

Op vrijdag, 28 Februari stierf na een korte ziekte, nog tijdig voorzien van de H.H. Sacramenten der Stervenden de Zeereerw. Heer Bernardus Braakhuis, sinds 30 Juni 1929 pastoor dezer parochie.

Slechts 10 maanden had hij aan het hoofd van de parochie gestaan, maar in die korte tijd had hij reeds de hoge achting verworven door zijn goedheid en zijn buitengewone ijver.

Een ieder, rijk en arm, jong en oud treurde bij den dood van dezen edelen priester.

In de korte tijd van zijn pastoraat heeft hij veel tot stand gebracht: de schoolkwestie werd onmiddellijk energiek aangepakt. De grond werd gekocht, plannen en tekeningen werden gemaakt en bij zijn dood was alles reeds zo ver gevorderd dat met de aanbesteding van 2 RK Bijzondere scholen, een jongens- en een meisjesschool, kon worden begonnen.

De oude kerk vroeg dringend om restauratie en vergroting. Ook hiervoor waren reeds plannen gereed en voor een groot deel het geld reeds bij elkaar gebracht, ofschoon het nog niet voldoende was om de restauratie te beginnen.

Door zijn voorganger, Deken Bodifée, was het plan geopperd op het kerkhof een grafkelder voor priesters te laten maken. Pastoor Braakhuis heeft dit plan vaste vorm gegeven en liet een grafkelder metselen, waarop een monument werd geplaatst, het beeld van den Verrezen Christus.

Zijn verdere arbeid en liefde voor de armen, de kinderen en zieken, dat alles ligt nog in het geheugen van zeer velen die hem hebben gekend.

Dinsdag, 4 Maart werd de plechtige uitvaart gecelebreerd door Deken H.M. Kool, deken van Elst, met assistentie van de Weleerw. Heren W.F. Pelgrim en R. Veltman, kapelaans der parochie. De beaarding geschiedde door den

Zeereerw. Heer M. Gasman, pastoor te Klarenbeek, met assistentie van pastoor A.A. van Wijk en den Weleerw. Heer W. Knuijf. De lijkrede werd gehouden door den Zeereerw. Heer J. Rooswinkel, pastoor te Ede.

Na dit kortstondig pastoraat werd benoemd de Zeereerw. Heer J.B. te Riele. In de korte tijd van zijn pastoraat 1930-1932 was het leven hem niet gegeven om de reeds bestaande plannen verder ten uitvoer te brengen. Veel moest hij overlaten aan zijn opvolger. Hij overleed in Aug. 1932.

blad 3

1932

Op 26 Aug. werd pastoor Th. J. van Wijk geïnstalleerd als pastoor van deze parochie. Na een 7-jarig pastoraat in Woudsend (Fr.) kwam hij vol energie naar hier om de hem opgelegde taak te aanvaarden en het werk van zijn voorgangers voort te zetten.

Zijn eerste zorg betrof de geestelijke vernieuwing van de parochie, en tegelijkertijd begon hij ook met de voortzetting van de restauratie van de kerk. Bij zijn eerste huisbezoek van Sept. '32 – Jan. '33 werd een collecte gehouden voor deze restauratie, welke collecte f.6000,- opbracht.

1933

In Januari werd begonnen met de parochie-retraite. Zaterdag, 7 Jan. kwamen de paters Redemptoristen aan die de parochie retraite zouden leiden, nl. Pater L. Smeets uit Rotterdam, Pater O. de Groot uit Zenderen, Pater R. Lampe uit Wittem. Aan den ingang der kerk werden zij door den pastoor verwelkomd, daarna een kort lof met Veni Creator en preek.

Reeds weken te voren was de retraite voorbereid doordat door middel van circulaires de parochianen werden aangespoord de retraite mee te maken.

Zondag, 8 Jan. onder alle H.H. Missen predicatie door de Paters als een laatste aansporing.

's Avonds om 6 uur Plechtig Lof waaronder processie en werd de retraite gesteld onder de bijzondere bescherming van de Moeder van Altijddurende Bijstand.

Iedere avond was er Lof met rozenhoedje en gebeden voor het welslagen van de retraite.

Dinsdag, Woensdag en Donderdag na de H. Mis preek voor de kinderen.

In deze week begon het huisbezoek door de Paters.

De parochie was ingedeeld in verschillende wijken, die ieder op hun beurt hun godsdienstoefeningen hadden in het Volksbondgebouw, dat voor de gelegenheid als Kapel was ingericht.

Zondag, 15 Jan. begon om half 10 de eerste retraite van de vrouwen;
Zondag, 22 Jan. begon de tweede retraite voor de vrouwen en
Maandag 23 Jan. de tweede retraite voor de mannen. Deze eindigde op Zondagmorgen en om half 10 begon de 3^e retraite voor de vrouwen en Maandag om 7 uur de 3^e retraite voor de mannen.

blad 4

Zondag, 5 Februari kwamen 's middags de kinderen in de kerk, ook de kleinere, en werd het 4-voudig scapulier opgelegd.
's Avonds om 6 uur werd de Aartsbroederschap van O.L.Vrouw van Altijddurende Bijstand opgericht.

Acte van oprichting van de Aartsbroederschap

Johannes Henricus Gerardus Jansen
Dei et Apostolicae Sedis gratia
Archiepiscopus Ultraiectensis
dilecto nobis in Christo Rev. Domino
Th.J. van Wijk, paroco B.M.V.Ass. de Huissen
salutem in Domino

Cum nobis exposueris, ad favendam Christi fidelium pietatem, si vobis tibi esse ut in ecclesia parociale B.M.V. Assumptionis loci de Huissen Archidioecesis Nostrae, Pia instituetur sodalitas sub titulo et invocatione B.M.V de perpetuo Succursae et S. Alphonis M. de Liguoris cuius statutae a Nobis probata sunt. Nos, petitione tuae libertissime annuentes, praesentibus hisce literis dictam sodalitatem in praefata ecclesia ad nominam sacrorum canonum ordinaria, qua pollemus auctoritate erigimus et constituimus. Ad regendam vero praefatam sodalitatem te tuosque in munere successores deputamus ac constituimus, addita facultate delegandi alium sacerdotem ad recipiendo fideles aliaque rectoris pecunia excruenda. In quorum fidem praesentibus sigillo Nostro munitis Nomen subscriptimus.

Datum Ultraiectensi, die 3 Febr. Anni 1933.

†. J.H.G. Jansen
Archiepiscopus q.s.

[Acte van oprichting van de Aartsbroederschap

Johannes Henricus Gerardus Jansen

Bij de gratie van God en de Apostolische Stoel

Aartsbisschop van Utrecht

Aan de voor ons in Christus beminde Heer

Th. J. van Wijk, parochiebestuurder van O.L. Vrouw ten Hemelopneming te Huissen

Gegroet in de Heer

Zoals u ons hebt uiteengezet, werd ter bevordering van de vroomheid der gelovigen, die aan u zijn toevertrouwd in de parochiekerk van O.L. Vrouw ten Hemelopneming in de stad Huissen in ons aartsbisdom, de vrome broederschap ingesteld onder de naam en het aanroepen van O.L. Vrouw van Altijddurende Bijstand en de heilige Alphonsus van Liguori, waarvan de statuten door ons zijn goedgekeurd. Wij bevestigen op uw verzoek bij deze brief de genoemde broederschap volgens de gebruikelijke regels, waartoe wij het gezag bezitten. Om de genoemde broederschap te beheren vaardigen wij u en uw opvolgers af, met het toegevoegde recht om aan een andere priester de toestemming te verlenen om de gelden van de gelovigen te innen. In vertrouwen hebben wij ons zegel aan deze brief bevestigd en met onze naam getekend.

Gegeven te Utrecht, 3 februari 1933.

(was getekend) J.H.G. Jansen,

Aartsbisschop]

Zondag, 5 Febr. begon de laatste retraite voor de vrouwen en 's Maandags de laatste retraite voor de mannen.

In deze week werd het huisbezoek voltooid.

Zaterdag, 11 Febr. het eerste Broederschapslof.

Zondag, 12 Febr. Onder het Plechtig Lof werden de

blad 5

medailles gewijd en de leden der Broederschap aangenomen.

Er hadden zich toen reeds 900 leden opgegeven. Deze Zondag begon de 5de retraite voor de mannen en 's Maandags de laatste voor de mannen.

Zondag: 19 Febr. onder het Plechtig Lof werd het altaar van O.L. Vrouw van Altijddurende Bijstand ingezegend.

Maandag, 20 Febr. begonnen de 2 retraiten voor de meisjes.

Zaterdag, 25 Febr. opening van het 40 urengebed.

Dinsdag, 28 Febr. sluiting van het 40 urengebed en van de Parochie-retraite door den Aartsbisschop Mgr. J.H.G. Jansen.

Bij deze sluiting was ook aanwezig de Provinciaal der Paters Redemptoristen, Pater Wouters.

Verslag van de Retraites 7 Juni 1933 tot 1 Maart 1933. [???

Nadat de voorbereidende besprekingen op 21 Dec. 1932 door den Zeereerw. Pater Smeets met den pastoor waren gehouden, kwamen op 7 Juni 1933 de Paters L. Smeets, O. de Groot en R. Lampe in de parochie aan.

Om 6 uur had de plechtige ontvangst plaats. Nadat het koor een welkomstlied had gezongen, werden de Missionarissen door de parochiele geestelijkheid de kerk binnen geleid

De pastoor hield een korte welkomstrede welke beantwoord werd door de Overste der Paters met een groet aan de parochianen. Daarna werd het Veni Creator gezongen en een kort lof gecelebreerd.

Zondag, 8 Jan. werd onder alle H.H. Missen gepreekt en had de intronisatie plaats van de beeltenis van O.L.Vrouw van Altijddurende Bijstand, onder wier bescherming de parochie-retraiten werden gesteld.

Dinsdag, 10 Jan. werden de kinderretraiten geopend. Deze werden gehouden in de kerk, omdat de localiteit, die als retraite kapel zou worden ingericht, vooralsnog voor andere doeleinde gebruikt moest worden. Aan de retraite der kinderen namen alle leerlingen van de 5^e-6^e-7^e klas (jongens en meisjes) deel, ten getale van 398.

Wegens de heersende griep waren velen niet altijd aanwezig, zodat er bij de Algemene H. communie 54 ontbraken. Aan deze Algemene H. Communie werd ook deelgenomen door alle kinderen die hun eerste H. Communie hadden gedaan.

Pater O. de Groot werd ziek en werd vervangen door Pater G. Luijt.

Ondertussen was de zaal van de Volksbond tot Kapel ingericht met ca. 150 zitplaatsen. en daar begon toen Zondag 15 Jan. de eerste retraite voor de gehuwde vrouwen, terwijl Maandag daarop om 7 uur de eerste retraite begon voor de mannen en jongens.

De gewone orde der oefeningen werd gevolgd zodat de generale

blad 6

H. Communie der vrouwen op Donderdag, die der mannen op Zondagmorgen werd gehouden.

Zo werd doorgewerkt tot 26 Febr. toen 's morgens om half 8 de laatste retraite werd gesloten.

In de week van 12-19 Febr. was er een dubbele mannen-retraite gehouden, om op 1 Maart klaar te kunnen zijn.

De retraites der meisjes werden geheel op het eind gehouden.

Twee retraites voor de meisjes werden overdag gehouden, de derde echter 's avonds om half 9 ter wille van de velen die in de omtrek of Arnhem in fabrieken, dag- of winkeldienst waren.

In totaal werden er 14 retraites gegeven: 1 voor kinderen, 4 voor gehuwde vrouwen, 6 voor mannen en jongens en 3 voor meisjes.

Het aantal deelnemers bedroeg 1797, wettig geexcuseerden 113, slechts 8 hebben pertinent geweigerd te komen.

Op Dinsdag, 28 Febr. had de Sluitingsplechtigheid plaats, welke werd bijgewoond door Z.H. Exc. den Aartsbisschop.

De parochie, welke reeds jaren in een desolate toestand verkeerde, werd door deze parochie-retraite tot een nieuw leven gewekt. Het contact met de eigen parochiegeestelijke werd weer gelegd en het godsdienstig leven begon weer te

bloeien. In de dagen van de parochie-retraite werden 14000 H. Communies uitgereikt (waartegen over voorheen per jaar 29000).

Tijdens de parochie-retraite werden opgericht:

- a) de Broederschap van O.L.Vrouw van Altijddurende Bijstand.
- b) de Maria Congregaties voor mannen en jongens, vrouwen en meisjes.
- c) voor de jeugd beneden de 18 jaar: Jonge Garde van Sint Franciscus en de Vereniging v.d. H. Theresia van Lisieux.

Woensdag, 24 Mei had de aanbesteding plaats van de noodkerk en jeugdgebouwen. Deze werd verlengd tot 30 Mei omdat de Bond van R.K. Aannemers verzocht had de termijn te verlengen omdat de tijd te kort was geweest om alles te onderzoeken en te berekenen.

15 Juni begon het triduum voor de Jaarlijksche Huissensche Omdracht, welk Triduum gegeven werd door Pater L. Smeek C.Ss.R.

Zondag, 18 Juni werd de Omdracht gehouden.

Maandag 10 Juli werd het H. Vormsel toegediend door Z.H. Exc. den Aartsbisschop aan de kinderen van deze parochie en van Angeren.

Donderdag, 13 Juli opening van het Triduum voor de leden van de Broederschap, geleid door Pater Kuijt C.Ss.R.

6 Aug. werd de oude kerk verlaten en werd de noodkerk in gebruik genomen op de speelplaats v.d. Meisjesschool.

Noodkerk 1933 - 1934

blad 7

Na 's morgens de gehele parochie ter H. Tafel was genaderd werd 's avonds om 6 uur onder het Plechtig Lof de Geloofsbelijdenis afgelegd en de proloog van het St. Jans Evangelie gelezen, en het werd besloten met het Te Deum, waarna men in processie het Allerheiligste overbracht naar de noodkerk. Hier werd de zegen gegeven.

15 Aug, vierde pastoor Th.J. van Wijk zijn Zilveren Priesterfeest bij welke gelegenheid hem een nieuwe Communiebank werd aangeboden voor de nieuwe Kerk.

Zaterdag 19 Aug. werd pater Wilhelmus Kuster als pas gewijd priester ingehaald, en op Zondag d.o.v. droeg hij Zijn Eerste Plechtig Offer op.

Zondag 27 Aug. feest van Kerkwijding. Na de Hoogmis trok men in processie rondom de Kerk en werd de zegen met het Allerheiligste gegeven.

In deze tijd was men druk bezig met de afbraak van de oude kerk. Volgens het plan van Ir. Leeuwenberg werd de oude driebeukige kerk omgebouwd tot een Kruiskerk. Vele moeilijkheden waren hierbij te overwinnen, vooral daar de kerk, vanwege haar ouderdom, stond onder Monumentenzorg. Maar toch gelukte het om de plannen door te zetten. Bij de verbouwing moest men zelfs zover gaan, dat alleen de buitenmuren zijn blijven staan, daar de zware pilaren tot kleinere proporties moesten worden teruggebracht om zodoende het uitzicht op het hooggelegen Priesterkoor niet te belemmeren. De zijbeuken werden nu vervangen door processie gangen en daar het onmogelijk was vanwege de dunne pilaren om een gewelf te leggen, moest het geheel worden afgedekt met een open houten dekstoel.

Niet wetend hoe de oude kerk er heeft uitgezien, daar er geen foto's van het interieur te vinden zijn, laten we het woord aan Jan Kalf, die in: „de Katholieke Kerken in Nederland” het volgende over de oude kerk heeft geschreven:

“Aan de omstandigheid, dat de Gemeente Huissen tot 1815 een Kleefsche bezitting was, is het te danken, dat de parochiekerk nimmer ontwijd en immer in handen der katholieken gebleven is. Een algemeen bekende legende of overlevering wil, dat een vroegere parochiekerk, die ten Z.O. der stad moet hebben gelegen, bij een overstroming zou zijn verwoest”.

Deze traditie heeft althans de mogelijkheid niet tegen zich, daar Huissen reeds in het begin der negende eeuw bestond, terwijl ook het oudste gedeelte der thans aanwezige kerk belangrijk later moet gebouwd zijn.

blad 8

Bij geschrifte is, voor zover ik weet, van de bouwgeschiedenis dezer laatste kerk niets overgeleverd. Zij moet ons dus zelve haar geschiedenis verhalen en dan geeft zij, meen ik, het volgende ongeveer te verstaan:

“In de dertiende eeuw is mijn bouw begonnen. Ik had toen een kloeken west-toren, een driebeukig ruim van 4 traveeën diepte en een polygoon gesloten koor. Van mijn oudste gedaante is nog wel een en ander over: zie den onderbouw van mijnen tegenwoordigen toren, waar gij eene behandeling nog in Romeinschen geest zult herkennen in de door lisenen versterkte afdelingen, zie ook de pijlers van de triomphboog die er op wijzen, dat daar ter plaatse mijn choor begon, welke meest westelijke travee later verbreed en bij het schip gevoegd werd.

Maar ik loop op mijn verhaal vooruit. Indien ge mijn middenschip aandachtig beschouwt, opmerkt hoe de archivolten zonder bemiddelend kapiteel hun profiel laten versnijden in de ronde zuilen, indien gij ook de kraagstenen bekijkt, waarop de transversal- en diagonaalribben van de welving rusten, dan ziet gij wel dat dit alles niet dagteekent uit de dertiende eeuw.

Gij begrijpt dan wat er gebeurd is: ik werd te klein voor het groeiend aantal mijner parochianen en daarom hebben ze mij grooter gemaakt.

Eerst verbreedden zij mijne beide zijschepen. Het noordelijke nog iets meer dan het zuidelijke, in verband waarmee mijn middenschip hooger moest rijzen, wat weer gereede aanleiding gaf mijn choor onder handen te nemen.

Zoals ik reeds zeide werd van mijn oude choor eene travee bij het schip gevoegd en de zijbeuken daarlangs voortgezet.

En een nieuw choor verrees nu op de volle breedte van het middenschip en ter diepte van een travee en vijf zijden van eenen achthoek. Ook ter weerszijde van mijnen toren werden de zijbeuken doorgetrokken, en nu had ik waarlijk flinke dimensies gekregen, metend binnenwerks, van west naar oost ruim een en veertig en van Noord naar Zuid ongeveer negentien Meter, en voor 1400 zitplaatsen ruimte biedend (dus niet dat er zoveel plaatsen waren. s.)

Toch is het hierbij niet gebleven. Mijn noordelijk zijschip was aanvankelijk langs de twee meest oostelijke schiptraveeën niet verbreed en nu werd in het laatst der 15de eeuw op deze plaats een kapel aangebouwd, breder dan het overig deel van dit zijschip, even hoog gewelfd als de middenbeuk en met driezijdige oostelijke afsluiting. Een nieuwe uitbouw

blad 9

volgde in de eerste helft van de zestiende eeuw, toen tegen de vierde travee mijner beide zijschepen kapellen verrezen, waarvan de eene, met een aardig netgewelf gedekt, nu nog als doopkapel dienst doet, terwijl in de andere de biechtstoelen staan.

In dezen staat ben ik lang gebleven. Wel heeft men mij gemutileerd door de benedenhelft der muraal zuilen, die mijne zijbeukgewelven dragen, weg te kappen om ruimte te winnen, maar het heeft toch tot 1883 geduurd, voor er opnieuw een belangrijke vernieuwing aan mijn oude lichaam werd ondernomen.

Gelukkig ben ik toen in goede handen gevallen; de bouwmeester Tepe, aan wien werd opgedragen een sacristie en een zangchoor ten zuiden tegen mijn choor te zetten, had eerbied voor mijn wezen en hij gaf mij kapelvormig aanhangsel met een bescheiden traptorentje, een aanbouw kortom, die mij niet misstaat ....”

Wat zal ik aan dit verhaal der kerk nog toevoegen? zegt Kalf.

Maandag 29 Oct. om half 4 werd de eerste steen gewijd en gelegd en werd een oorkonde ingemetseld.

1934

Op 21 Januari was een schone dag voor de K.J.M. Onder het plechtig Lof werden de nieuwe K.J.M. leidsters aangenomen door Deken H.M. Kool.

25 Jan. opening van een Triduum voor de leden der Mannencongregatie, gegeven door pater Damasus, O. Cap.

Zondag, 15 April, het Jeugdgebouw ingewijd. Na de Hoogmis trokken de jeugdverenigingen uit de Kerk naar de nieuwe gebouwen, welke door den Deken werden ingewijd.

Woensdag, 23 Mei werd Z.H. Exc. den Aartsbisschop verwelkomd.

Donderdag, 24 Mei, werd de nieuwe kerk geconsacreerd.

Zondag 27 Mei werden de godsdienstoefeningen weer gehouden in de nieuw verbouwde kerk, nadat daags te voren het Allerheigste in processie van de noodkerk was overgebracht.

Deze dag was een feestdag voor de parochianen en zij brachten

De rest van blz. 21 staat op Foto 21a, die ontbreekt, en niet aanwezig is in de kopie die als basis diende voor deze transcriptie. Er ontbreken dus 3 a 4 regels onder aan blad 21.

blad 10

Korte beschrijving van de nieuw-verbouwde kerk. (B.J. Koldewey, Bouwblad)

“In 1933 kreeg de architect G.M. Leeuwenberg opdracht om naar oplossingen te zoeken, die voldeden aan de eischen, welke het huidige parochieleven met zijn sterk toegenomen aantal gelovigen stelde, wel tot gevolg had, dat achtereen de kerk vergroot werd, een parochiehuis met kosterswoning tot stand kwam ten Z.O. van de kerk en een klooster met pension.

De bezwaren welke aan de oude O. L. Vrouwekerk kleefden, waren allereerst, dat het minder dan 7 M. breede middenschip, met zijn ver daarin uitstekende monumentale preekstoel nog niet een derde van het aantal plaatsen kon bevatten, hoewel het middenpad werd volgezet met stoeltjes, terwijl de zware ronde kolommen van uit de zijbeuken alle uitzicht op het altaar benamen. Ook was een preek in de zijbeuken deels onvoldoende, deels in het geheel niet te verstaan, terwijl vanaf het zangkoor, gelegen boven de zeskantige sacristie naast het presbyterium, de kerkmuziek onvoldoende tot de gelovigen doordrong.

Bovendien was de kerk in haar geheel reeds bij gewoon gebruik veel te klein en in hoge mate was dit het geval bij de de zich jaarlijks herhalende Huissense Omdracht, die haar voortbestaan te danken heeft aan het bizondere feit, dat in dit oude Rijnstadje het processieverbod niet van kracht is.

De drie-delige vraag rees: de kerk afbreken en ter plaatse een geheel nieuwe bouwen; ze verlaten en elders een andere oprichten of besluiten tot een gedeeltelijke afbraak met behoud van datgene wat goed en doelmatig was voor deze tijd.

Met het afbreken van de kerk zou een specimen van landelijke bouwkunst verloren zijn gegaan, waaraan in de loop van de tijd wel veel verknoeid was, doch dat toch zijn waardevolle delen had, al was het alleen maar de kloeken fors en toren, terwijl daarmee tevens een middeleeuwsche kerk zou zijn teniet gedaan, een bezit dat voor Katholieken en Nederland zeldzaam is te noemen.

Het bouwen van een nieuwe kerk op een andere plaats betekende: prijsgeven van het traditionele, eeuwen oude Centrum van godsdienstig leven, terwijl de kerk daarmee evenmin gered werd. Verlaten, zou zij ongetwijfeld bloot gegeven zijn aan het spel van weer en wind. Welke bestemming toch was er aan te schenken? Veilig zou men hebben kunnen aannemen, dat nooit een restauratie zou hebben plaats gehad van dit, aan zijn oorspronkelijk doel onttrokken bouwwerk met zijn vermolmd kop, ingewaterd muurwerk, enz.

blad 11

Dat alles overwegende, heeft men, op grond van economische gronden, besloten tot het houden van den toren met westgevel en de zijmuren met kapellen, waarna de ombouw van het schip en de aanbouw van een nieuw gedeelte volgde. Het grondplan kreeg de vorm van een **T** kruis, bestaande kolommen werden weggebroken en een middenschip gevormd van 13 M. breed met processiegangen.

Tusschen schip en processiegang een reeks nieuwe zuilen. Een breed en diep priesterkoor kwam in de plaats van het oude en daarbij aansluitend een Noorder en Zuider transept met 140 zitplaatsen elk. Het nieuwe hoofdschip werd overdekt met een open houten kap, waarvan de nokhoogte min of meer was bepaald door de galmgaten van den ouden toren, waar deze natuurlijk onder moest blijven en ook de hoogte van processiegangen was practisch aangegeven door de zijmuren der kerk, die eveneens gehandhaafd bleven. De plaatsing van het zangkoor is hier een uitzonderlijke. Eerst wilde men dit op de bekende wijze boven de hoofdingang aanbrenge, doch deze opstelling zou onvoldoende zijn geweest voor de gelovigen in de transepten. Het vond nu zijn plaats boven de doopkapel en het portaal, gelegen aan het Zuider transept. Ongewoon is ook de ligging der sacristie, nl. in de as van het Zuider transept. De priester doorschrijdt hier het geheele transept gaande van de sacristie naar het altaar.

Het uitwendige van de nieuwbouw bestaat uit ter plaatse gebakken klinkers; inwendig werd geel-rood genuanceerde baksteen verwerkt. De lambriseering aanvankelijk in verglaasde steen gedacht, werd vlieskleurig rood, ongeglazuurd hard grauw. Waar zeer vast materiaal voor muurwerken vereischt werd, is hardsteen toegepast, terwijl tufsteen werd gebruikt waar metselen van bepaalde onderdelen in baksteen bezwaarlijk was.

Het ontstane totaalbeeld is van de voor- of westzijde ongetwijfeld het meest geslaagd. Krachtig rijst uit het midden van den soberen westgevel de toren voor ons op. Waartegen ter linkerzijde het kleine geestige trappentorentje staat aangeduwd. En achter deze totaliteit zien wij van verre de forsche massa's uitstrekken van de beide transepten, vormend met de torengroep een gaaf geheel. Van terzijde gezien geeft de kerk een veel onrustiger beeld. Er zijn daar uitgebouwde zijkapellen, welker nokken te laag in het dak der processiegangen vallen en er zijn daar de oude vensters, met hun prachtige beeldende

blad 12

krachtige traceeringen, enz.; het was nu ongetwijfeld een betere weg geweest den nieuwbouw, gegeven de feiten van het oude deel, eenvoudiger van vormgeving te houden dan hij nu is. Wij zien thans in het totaalbeeld, dat oud en nieuw opleveren, een teveel aan volume- en vlakwerking, een teveel aan dekschilden, kielkepers rechts en overhoeks aan de gevels geplaatste steunberen, doorstekende topgevels, verspringingen, enz.:

De achterzijde der kerk, het koor met de daarbij aansluitende kosterwoning heeft daarentegen een voorname rust.

Met vaste hand zijn hier de verschillende bouwdelen gegroepeerd, eenheid van schaal bindt alle geledingen tesaam. De vensters en de deuren staan op overtuigende wijze in de muurvlakken en het geheel heeft een waardig, rustig karakter, zonder echter in het sombere te vervallen.

Van eenzelfde geaardheid is het inwendige van de kerk.

Mooi is de rijzige verhouding van het koor en de ruimtelijke werking van het schip, het opstrevende en de proportie van de altaarnis met haar hoog geplaatste drie kleine vensters.

De houten overkapping doet het in deze kerk voorts zeer goed door de grote hoogte en het sterk plastisch der zijwanden van het schip die de blik zeer boeien en voorkomen dat de houten kap gaat domineren, hetgeen in meerdere nieuwe kerken het geval is.

De kolommen, uit economische overwegingen van baksteen gemetseld, doen ons weer eens de juistheid der stelregels zien, dat de sterk dragende delen, in het bijzonder als deze een slanke verhouding hebben, het meest karakteristiek zijn, als zij uit een zeer vast materiaal in groot formaat zijn opgetrokken.

Deze dunne ijle pilaren, opgestapeld uit kleine bakstenen, kunnen ons niet geheel bevredigen en de praktische onmogelijkheid om natuursteen te verwerken, doet zich hier zo hinderlijk gevoelen. In de transepten, waar de kolommen bij eenzelfde diameter veel lager zijn en waar de natuursteen bovendien een belangrijk deel der kolommen uitmaken, gevoelt men dit bezwaar in veel minder sterke mate.

Interessant is de poging om in deze T-vormige kerk met haar meerdere schepen contact te brengen tusschen de drie groepen van gelovigen door het openhouden van de hoekpunten, waar het hoofdschip en de transepten elkaar raken.

Voor al aan de Noordzijde is dit geschied en is er vanuit het hoofdschip een vlotte doorkijk ontstaan naar de zijden van de kerk en samenhang tusschen de verschillende gelovigen-ruimten verkregen.

blad 13

Tenslotte: architectonisch is de opstelling der bij-altaren en de kleine kapellen, uitstekend: vreemd is deze plaatsing echter in deze zin, dat geen enkele knielplaats zich daarop richt. De gelovigen, die in dat transept een Mis aan het bij-altaar volgen, kunnen dit slechts in gewrongen houding doen ten opzichte van hun bankplaats. Bij het gebruik van stoelen zou dit bezwaar inmiddels niet behoeven te gelden.

Ofschoon alles in Mei 1943 door brand verloren is gegaan, zal het toch interessant zijn te weten hoe het interieur er in die tijd uitzag. Boven het monumentale marmeren altaar verhief zich een zwaar koperen kruis. In 1941 werd dit kruis geplaatst in de plaats van een ander kruis dat veel kleiner en lichter was. Het was geleverd door de firma Roosmalen uit Utrecht.

Tegen de muur die de altaarnis vormt, bevond zich een prachtig schilderij van den Utrechtschen schilder Jan van Bijlert uit de 17de eeuw. Volgens de conservator van het Aartsbisschoppelijk Museum J. E. Brom, werd indertijd deze monumentale compositie gemaakt voor een der Utrechtsche kerken.

St. Willibrordus en St. Bonifacius, de twee grote patronen van het Utrechtsche bisdom, liggen in aanbidding geknield voor de H. Drievuldigheid.

St. Willibrord heeft zijn attributen naast zich, twee kruiken en . . . de Domtoren van Utrecht zoals deze er in de 17de eeuw uitzag. Met zijn kruisstaf doet de heilige een bron ontspringen.

St. Bonifacius heeft in zijn linkerhand het met een zwaard doorstoken evangelie-boek. Beide heiligen zijn gekleed in rijke goudbrokaten paramenten. Prachtig is de kop van St. Willibrordus die haast wel een portret lijkt te zijn, zozeer ligt er een persoonlijk karakter in de trekken van het gezicht. Uitstekend zijn ook de handen geschilderd, die de attributen vasthouden.

De H. Drievuldigheid is op een bijzondere wijze voorgesteld. God de Vader op Zijn troon, draagt op zijn schoot het ontzielde lichaam van Christus. Boven deze groep zweeft de H. Geest in de gedaante van een duif. Het is de Vader, die het kruisoffer van den Zoon aanvaardt ter verzoening, een voorstelling, die bekend staat als: "de stoel der genade" en die reeds in de Middeleeuwen voorkwam.

Het geheel is gehouden in fijne kleuren. Wanneer niet alle details zijn geschilderd met de fijnheid en de overgave, waarvan de koppen en handen en ook de witte lendendoek van Christus getuigen, dient men te bedenken dat het hier een groot deemoedig werk voor een kerk betreft, dat bedoeld was op flinke afstand gezien te worden.

Zo beschouwd is het een verrassend stuk van den Utrechtsche

blad 14

meester, wiens werken onderling nogal eens sterk in kwaliteit verschillen.

Dit werk was aanwezig op de tentoonstelling welke bij gelegenheid van de St. Willibrordus-herdenking in 1939 te Utrecht gehouden is. Het was voor dat doel door het kerkbestuur in bruikleen afgestaan.

Verder waren er nog 3 schilderijen aanwezig, getekend door de Bray in 1651. Achter in de kerk bij de kapel van O. L. Vrouw van Altijddurende Bijstand in een nis in de muur lag een houten Christusbeeld van den gestorven Christus (17de eeuw).

In de andere kapel naast de toren stond in de Antoniuskapel een zandstenen beeld van den H. Antonius. Dit beeld is het eenige dat gespaard is gebleven en is nog aanwezig.

In de doopvont onder het zangkoor stond een prachtig hardstenen vont, een achtkantige kuip met zeer fraaie koppen versierd. Waarschijnlijk een werk uit de eerste helft van de 16de eeuw.

(Bij het bombardement in 1944 is de doopvont vernield – de brokstukken zijn zo goed mogelijk bewaard)

In de oude kerk -(voor de restauratie van 1934)- stond een eikenhouten preekstoel van 1656 met een nog ouder onderstuk en een trapleuning uit latere tijd met hermen als balusters.

De stukken van deze preekstoel zijn nog aanwezig en opgeslagen bij een timmerman. Omdat deze oude preekstoel moeilijk geplaatst kon worden in de

gerestaureerde kerk, werd zij vervangen door een open smeedijzeren ambo aan de evangeliezijde van het priesterkoor.

In de toren bevonden zich een viertal klokken:

- 1) de grote klok - genaamd de H. Gangulphus - werd gegoten in 1559 door Albert Hackman en draagt het opschrift:
darum so waect, want ghij en wet dach noch uer in welcker dy soen des menschen commen sal, goet Aelbert Hackman my toe Clef. -
Het gewicht bedraagt 1850 K.G.
- 2) een andere draagt het volgende opschrift:
St. Antonius en St. Sebastiaan is mijn naam. Pastor Basilius a Linden consul Antonius Looman Aedilis Justus Rodulphi. Ick ben gegooten gesloten door het vier van Johann Peters en Heinrich van Trier, Anno 1602. Gewicht 500 KG.
- 3) deze draagt als opschrift:
J. W. Kölcker Pastor W. Boad Aedilis 1752. Jean Petit me fecit in honorem S.S. Josephae et Catharinae R. Evers Benefactor.
Gewicht 650 KG.
- 4) De z.g. brandklok draagt het opschrift:

blad 15

In honorem sancti: Gangulphi Henrici Huberts Pastore, Johann Putters et Francisco Goris Ecclesiae praefectis renovaber.

Deze vernieuwing schijnt plaats gehad te hebben in 1829 en de klok is gegoten door P. Boitel.

Van deze klok ging vroeger het volgende verhaal:

Achter het vroegere St. Elisabeth klooster, dat stond in de Lange Kerkstraat bij de kloostertuinen, is deze klok gegoten in 1829 door P. Boitel. Men had daar alles klaar gemaakt en zou de klok gaan gieten toen men bemerkte dat er te weinig spijs was. Men heeft toen de menschen opgeroepen om hun koper te brengen om de klok te kunnen voltooien. Hetgeen gebeurd zou zijn.

In het galmgat van de toren hing vroeger nog de z.g. klepklok, die geluid werd voor het begin van de H. Mis. Omstreeks 1905 is deze klok uit het galmgat gevallen. De as van de klok met de kroon bleven hangen. De klok zelf schijnt gescheurd te zijn en in de nacht is het onderste stuk terecht gekomen op het kerkhof, dat rondom de kerk lag, na eerst nog een contrafort beschadigd te hebben.

Deze klok droeg als opschrift: *T.B. Otten Pastor G. van Gendt WS Goris CT Peters TE Putters Aedilis 1858.*

Volgens een aantekening van pastoor Otten in het doopboek is op 1 Augustus 1844, de kleine klok die in 1841 van de Gereformeerde Gemeente was gekocht, gedoopt en de naam van den H. Petrus ontvangen.

Boven de deur, welke de verbinding vormde tussen kerk en sacristie hing een reproductie van de Aanbedding van het H. Sacrament van Rafael en aan de zijwand een schilderij voorstellende de doodstrijd van Christus in de hof van Olijven en nog een schilderij van de H. Willibrordus.

In het Noordertransept hing een schilderij van Salomon de Bray uit de 17de eeuw voorstellende de bekoring van den H. Antonius met het varken. St. Antonius, met vollen baard, zit op een rotsblok, linkerbeen opgetrokken, rechervoet op het zwijn: de beide armen opgeheven. Een opgeslagen boek ligt in zijn nabijheid, iets verder ter zijde staat een klein crucifix. Boven St. Antonius zien we God de Vader, in wolken gehuld. Beneden de rechterarm staat, en op de grond ligt een erg wufte vrouwenfiguur, verder nog enkele vrouwen, alsmede een hondenkop met slangentong. Onderschrift is S.D. Bray 1651.

- - - - -

Zondag, 3 Juni, werd de traditionele Huissensche Omdracht gehouden, voorafgegaan door een Triduum, dat gegeven werd door den Zeereerw. Heer H. de Greeve. Bij die gelegenheid werd de predicatie gehouden op het marktplein voor het raadhuis.

blad 16

Donderdag, 12 Juli werd het Triduum geopend dat gehouden werd voor de leden van de broederschap van O.L. Vrouw van Altijddurende Bijstand. Het werd gegeven door den Zeereerw. Pater Veeger C.S.S.R.

Zondag, 5 Aug. werd de Jonge Werkman aangenomen. Om 6 uur was er een plechtig Lof, waaronder Peter Wilhelmus Kersten, zoon der parochie, afscheid nam bij zijn vertrek naar de Missie.

Dinsdag, 14 Aug. was het dag voor de zieken en ouden van dagen. Om 9 uur was er een gezongen H. Mis waarbij alle zieken en ouden van dagen, die enigszins konden, aanwezig waren. Om 12 uur had er een gezamenlijke Aanbidding plaats en daarna een gemeenschappelijk diner, waarbij ook pastoor en kapelaans aanzaten. De K.J.V-ers hadden voor alles gezorgd. Om 3 uur was er plechtig Lof met zegening der zieken.

Van 12 tot 22 October werd de parochieretraite hernieuwd door de Paters Smeets, Kuyt en Lampe. Wederom werden zij daags te voren aan de ingang der kerk verwelkomd en in processie trok men de kerk binnen. Iedere avond was er Lof met preek voor iedereen, maar verder was de Maandag voor de kinderen, Dinsdag voor de gehuwde vrouwen, Woensdag voor de gehuwde mannen, Donderdag voor de ongehuwde vrouwen en meisjes, Vrijdag voor de ongehuwde mannen en jongens en Zaterdag voor hen die in de loop van de week verhinderd waren geweest.

Zondag, 28 Oct. had na de Hoogmis de jaarlijkse huldiging plaats bij het Christus-Koningbeeld dat toen nog stond op de driesprong bij Laak en Struifstraat. Vanwege verkeersmoeilijkheden werd het later in 1939 op verzoek van de Gemeente overgeplaatst naar het pas aangelegde park achter het toenmalige Gemeentehuis. Deze Zondag werden door de districts directeur pastoor G. Wagerink de K.J.V-ers geïnstalleerd.

Donderdag, 8 Nov. begon het Triduum door pater Veldman bij gelegenheid van het 15-jarig bestaan van de R.K. Werkliedenvereniging.

Notitie

Van het jaar **1935** zijn er geen gegevens gevonden.

blad 17

1936

14 Juni: de Huissensche Omdracht.

Op de vooravond tegen 7 uur arriveerde Z.H. Exc. Mgr. Dr. J. de Jong in Huissen. Aan de grens der parochie werd de Aartsbisschop verwelkomd door de Geestelijkheid, het Kerkbestuur en het Gemeentebestuur. De Burgemeester, Mr. C. Dony sprak een kort welkomstwoord, waarin hij het een voorrecht noemde voor zijn gemeente dat de Aartsbisschop naar hier wilde komen om aan de Omdracht deel te nemen en hoopte dat Huissen zich dat voorrecht waardig zou tonen.

Voorafgegaan door de plaatselijke verenigingen met hun banieren, nl. de beide Schuttersgilden en alle Stands- en Vakorganisaties en Jeugdverenigingen trok de stoet naar de kerk.

In zijn begroetingswoorden zeide de pastoor het een groot voorrecht te mogen noemen en het zeer op prijs te stellen dat de Aartsbisschop aan de Omdracht had willen deelnemen. Hij herinnerde aan het schrijven van den Aartsbisschop, waarin hij de gelovigen opwekte om op Sacramentsdag en de Zondag daarop aan God eerherstel te brengen voor de smaad Hem aangedaan door de actie van de god-lozen.

Daarna betrad Monseigneur de preekstoel en zeide dat Hij gaarne had willen komen om aan de Omdracht deel te nemen in Huissen, waar Hij zo vaak zijn vacaties had doorgebracht. Mgr. hoopte dat de processie niet alleen zou zijn een uiterlijk vertoon, doch dat daarbij het hart moest meespreken. De processie moet een uiting zijn van ons persoonlijk geloof in de H. Eucharistie. Laten we delen in de moeilijkheden steeds onze troost zoeken bij de bron van het Eeuwige Leven, de H. Eucharistie. Daarna werd een kort Lof gecelebreerd, waarna gezongen werd het lied: Here, Huissen zweert u trouwe.

Zondag werd om 10 uur de plechtige Hoogmis opgedragen door de Deken van Arnhem, F.L. Stockman. In het priesterkoor hadden plaats genomen de Aartsbisschop, Dom. Hilbrand O.S.B. en vele geestelijken uit de omgeving. De predicatie werd gehouden door kapelaan E. Nieberding.

Na de Hoogmis begon de processie te trekken ondanks de stromende regen. Een militaire erewacht begeleidde het Allerheiligste, dat gedragen werd door den Aartsbisschop. Op de Markt voor het Raadhuis werd vanaf het rustaltaar de zegen gegeven. De gebruikelijke saluutschoten werden daarbij gelost. Daarna trok de processie naar de kerk, waar de plechtigheid besloten werd met het Te Deum, Tantum Ergo, Zegen.

Na afloop werd voor den Aartsbisschop het vendel gezwaaid.

blad 18

20 Aug. werd kapelaan L. Nuberding benoemd tot kapelaan in Amersfoort.

22 Oct. door de Schuttersgilden worden aan de kerk 2 witte koorkappen aangeboden.

24 Oct. feest van Christus Koning. Het werd voorafgegaan door een Triduum. Op het feest huldiging bij het Christus Koning beeld waaraan door alle organisaties werd deelgenomen.

Van het jaar **1939** zijn geen gegevens bekend.

1940

Met heerlijk klokkengelui, nog onbewust van alles wat er zou gaan gebeuren in dit jaar, werd het nieuwe jaar ingezet. Sedert het vorig jaar was door de mobilisatie hier een troepenonderdeel gelegerd in het Jeugdgebouw. Niemand echter dacht er aan dat dit eens ernst zou worden. Het veertigengebed werd gehouden, de Vasten begon en eindigde met het heerlijke Paasfeest.

In Maart trok een groot getal mannen naar Amsterdam om de Stille Omgang mee te maken.

7 April hield de Zeereerw. Heer H. de Greeve een liefdadigheidspredicatie voor de St. Vincentiusvereniging, welke op die dag werd opgericht.

8 Aug. werd hier de processie van de Betuwsche Processie naar Kevelaer gehouden, die vanwege de oorlog niet naar Kevelaer kon gaan. Het was een zeer bijzondere dag want ... bij die gelegenheid werd ook de Huissensche Omdracht gehouden, die op Zondag na Sacramentsdag niet gehouden werd, wegens de oorlog, die 10 Mei was uitgebroken.

De deelnemers uit de gehele omgeving kwamen tesamen in de R.K.

Volksgebouw - de Volksbond - en trokken vandaar uit in processie naar de kerk, waar de plechtige Hoogmis werd opgedragen door de Hoogeerw. Heer H.M. Kool, pastoor en Deken van Elst. Na de Hoogmis trok de processie door de straten. Op de markt was een rustaltaar opgesteld en daar werd de Zegen met het Allerheiligste gegeven. Om 2 uur kwam men weer in de kerk tesamen voor het bidden voor de verschillende intenties. Om half 3 werd er gepreekt over de overledenen.

Om 5 uur trok men in processie naar de kerk van

blad 19

de H.H. Martelaren van Gorcum op het Zand, waar gepreikt werd over "de Moeder van Smarten".

Daarna in processie terug naar Huissen-Stad, waar het Sluitingslof met slotpreek gehouden werd.

9 Aug. werd begonnen met de restauratie van de torenspits.

Dit werk was aangenomen door de firma Neijenhuis uit Arnhem in samenwerking met P. Lestrade uit Huissen.

Deze restauratie was nodig geworden doordat een van de binten welke de torenspits vormde, scheef getrokken was daar ze van onderen vergaan was. Ook de bedekking van de spits moest noodzakelijk vernieuwd worden. Bij deze gelegenheid werd ook de haan van de toren opnieuw verguld.

De tekst welke op deze haan stond was aldus :

Anno 1607 den 22 August heft Geraart Steije C-S mij vergult als Jasper Schousten B.M. was ende als Jan Bernts K.M. was, den 23 heft M. Heimen L.D. mij op den toren geset W.G.W.

De omtrek van de bol, die ook dit jaar opnieuw verguld is, is 1.54 M, de hoogte bedraagt 0.51 M. De haan heeft een lengte van 0.67 M. en een hoogte van 0.40 M. De wijzerplaat die reeds in 1836 vernieuwd was, is nu wederom opnieuw verguld en klaar gemaakt op den 24 Sept. door schilder K. Giesen.

15 Aug. Zoals gewoonlijk werd de feestdag van Maria ten Hemelopneming op bijzondere wijze gevierd. 's Middags had er op het Mariaplein een Mariahulde plaats door de kinderen.

Het Triduum, als voorbereiding op het feest, werd gegeven door de Zeereerw. Pater Donker C.SsR.

De voorbereidingen worden getroffen voor de Godsdienstige Ontwikkelings week die in December zal gehouden.

Op school werd 5 weken lang gebeden, waarvoor speciale gebeden waren gemaakt; om eerbied, liefde, gehoorzaamheid, oprechtheid en tevredenheid.

Zondag 8 Dec. werd 's middags om 3 uur de huwelijksweek geopend door Peter Damasus O. Cap. Iedere dag werden er 2 conferenties gegeven, zoals dat opgezet was door de K.A.

Van hen die uitgenodigd waren, hebben 87 % aan deze week deelgenomen.

blad 20

Overzicht over 1940.

Dit jaar werden 94 kinderen gedoopt.

Hun eerste H. Communie ontvingen 77 kinderen, en 70 hernieuwden op plechtige wijze hun Doopbeloften.

Het sacrament van het Huwelijk ontvingen 40 paren.

Het aantal overledenen bedroeg 36.

Er werden 124.000 H. Communies uitgereikt.

Martin Bodewes, missionaris van de Congregatie van Cadier en Keer, droeg zijn eerste plechtige H. Mis op.

1941

Dit jaar was er een heel bijzondere viering van het feest van Christus-Koning. In de geest van de Kath. Actie was er voor dit feest een speciaal programma samengesteld, dat met behoud van de hoofdzaak, gewijzigd was in enkele detailpunten.

Aan het feest ging een Triduum vooraf dat gegeven werd door 3 priesters, studenten van de Nijmeegsche Universiteit ter ere H. Fortmann H. Weterman en G. van Bentheim.

Op de openingsavond werd het koningschap van Christus behandeld zoals het te vinden is bij den profeet Isaias, op den 2e avond het Koningschap van Christus volgens het St. Johannes Evangelie en op de 3e avond de betekenis van Christus Koningschap voor onzen tijd.

Op het feest zelf was er 's avonds om 6 uur een plechtig Lof met een grootsche hulde aan Christus Koning.

Hierbij kwamen de 3 priesters naar voren om te laten horen wat bij Isaias, Johannes en Franciscus van Assisie over Christus Koningschap te lezen is. Daarna was er processie, waaronder aanroepingen die door de gelovigen werden herhaald.

Overzicht 1941.

In dit jaar ontvingen 91 kinderen het H. Doopsel en werden 69 kinderen toegelaten tot de Eerste H. Communie, terwijl 62 kinderen op plechtige wijze hun Doopbeloften hernieuwden.

31 paren werden door het Huwelijk verbonden en 23 parochianen, waaronder 6 kinderen, gingen over tot het andere leven.

Dit jaar werden 120.000 H. Communies uitgereikt.

blad 21

1942

Dit jaar zou een grote parochieele activiteit ontplooid worden. Met Nieuwjaar werd aangekondigd dat einde Maart, waarin zou begonnen worden met het inwijden van het patronale van de huisgezinnen. Eerst waren er enkele achter in de kerk opgehangen en de belangstelling van de kant van de parochianen was bijzonder groot.

De lang aanhoudende strenge winter was oorzaak dat in de eerste maanden het onmogelijk was om het plan ten uitvoer te brengen.

Begin Februari werd door den Zeereerw. Pater Picard een Triduum gegeven voor de meisjes van 14-17 jaar in de Kapel van de Eerw. Zusters, wat goed geslaagd is.

De Vastenmeditaties werden gehouden door den Z.E. Pater H.M. Wouters, OSEA, die eveneens in 1938 zulks gedaan had.

In Maart werd een Triduum gehouden voor de jongens van 14-18 jaar en daarop volgde een Triduum voor de jongens van 18-30 door den Z.E. Heer H. Kok. Het was 2 jaar geleden dat de Vormingsweken gehouden waren. Voor de meisjes kwam ook een herhaling door pater Picard. Op 24 Maart werd door Z. H. Exc. den Aartsbisschop de Pastoor der parochie, Th. J. van Wijk, benoemd tot Deken van het Dekenaat Elst.

Woensdag, 22 April, werd een begin gemaakt met het rondbrengen van de Patronales. De leden van de K.A. waren eerst in hun wijk rondgegaan om bij de diverse huisgezinnen te vernemen wanneer het 't beste gelegen kwam en 's Zondags werd dan aangekondigd in welke straten de komende week het Pastrorale zou worden ingewijd.

In de meeste gezinnen werd daarom de Zondag gekozen. Op school hadden de kinderen een Maria-lied geleerd en in alle gezinnen werd een werkelijke feestdag van dit feit, dat het huisgezin gesteld werd onder de bijzondere bescherming van de H. Maagd, gemaakt.

In deze tijd werd de actie begonnen voor het dagelijks bijwonen van de H. Mis.

“Is er iedere dag van elk huisgezin één vertegenwoordiger in de H. Mis ?”
Zondag, 3 Mei vernieuwden 87 kinderen hun Doopbeloften evenals ... ..
(onleesbaar) deden .... kinderen hun Eerste Heilige Communie.

blad 22

Op 7 Juni werd niettegenstaande de oorlogstoestand toch toestemming gegeven om de Sacraments-Omdracht te houden. En het gebeurde met nog meer luister dan voorheen.

Onder een stralende zon trok de processie door Huissen's straten en het aantal parochianen dat meetrok werd geschat op 5.000.

De predicatie werd gehouden door de Z.E. Pater Waanders. O.....

Zondag, 12 juli hield Pater Spaumen S.J. onder de H.H. Missen een predicatie over de waarde van de H. Eucharistie en vooral de dagelijkse H. Communie.

Zondag, 15 Augustus, het feest van de Parochie. Op die dagen waren alle gezinnen op een bijzondere wijze toegewijd aan Maria. Overal was het patronale met een grote vreugde ontvangen en daardoor de parochieele band weer eens te meer versterkt.

Onder het Lof werd de processiekaars van de Broederschap gewijd en geplaatst in de Mariakapel.

Zondag, 23 Aug. het feest van Kerkwijding. De Schuttersgilden die door hun gedwongen aansluiting bij de Kultuurkamer hun werkzaamheden hadden stilgelegd, trokken dit jaar niet mee en werd ook de processie, die anders buiten gehouden werd op het Mariaplein en rondom de kerk, nu in de kerk gehouden.

Op 25 Oct. het feest van Christus Koning, waaraan weer een Triduum vooraf ging gehouden door de predikanten van vorig jaar. De huisgezinnen werden

bijzonder toegewijd aan Christus Koning door het Plechtig Getuigenis door zeer velen getekend en in huis opgehangen.

Van 28 Oct. -2 Nov. werd door Pater de Groot C.Ss.R. een herhaling gegeven van de Huwelijksweek.

Iedere avond werden 3 Conferenties gehouden. De onderwerpen

waren: Het Huisgezin is een koninklijk Heiligdom

Het huisgezin is een priesterlijk Heiligdom

Het huisgezin is een ideaal Heiligdom.

Het huisgezin is een Eucharistisch Heiligdom.

Zondagmorgen werd om half 9 een speciale H. Mis opgedragen voor de ouders en 's middags de laatste Conferentie:

.....[*de laatste regel is niet leesbaar*] .....

blad 23

In November werden de klokken door de Duitsers gevorderd.

Eerst meende men nog dat Huissen vrij zou blijven voor de doorvoering van deze maatregel. In 1939 was er gepoogd om de klokken vanwege hun cultuur-historische waarde te stellen onder toezicht van Monumentenzorg, hetgeen echter niet gebeurd is.

13 November kwam op het Gemeentehuis het bericht dat ook de klokken van Huissen ingeleverd moesten worden en de reis van den Burgemeester Mr. C. Dony naar den Haag om te verzoeken de klokken te behouden, had geen succes. Alleen de kleinste klok mocht behouden worden en dit was de brandweerklok uit de brandweerkazerne op de Markt. Maar men kwam overeen om in de toren de kleinste te laten hangen ook al omdat deze kon gehoord worden bij het afmelden van luchtalarm.

Dinsdagmorgen, 17 Nov. Om 10 uur begonnen vreemde werklui de klokken weg te halen. Met tranen in de oogen zagen de parochianen hoe hun oude klokken, die zij wel nooit meer zouden horen, naar beneden gehaald werden. Het waren hun klokken waar zij zo trots op waren en het ook mochten zijn, klokken die geluid hadden bij feestelijke en droeve gelegenheden, hun klokken, die bekend waren in de gehele omgeving.

Iedereen sprak erover en weer kwamen de oude verhalen boven - men herinnerde zich het "beieren" zoals dat vroeger het geval was op de vooravond van de grote feesten, en gedurende de Omdracht.

(Dit "beieren" kon de laatste jaren niet meer omdat de klokken lager in hun stoelen waren gehangen).

Dinsdagavond was de grote klok beneden.

Woensdag stonden alle 3 klokken beneden.

Donderdag werden zij opgehaald.

De maten der klokken waren:

de grootste:	hoogte 1.28	doorsnede 1.43	gew. 1850 kg	jaar: 1559
S. Antonius	„ 1.02	„ 1.20	„ 500 „	„ 1652
S. Joseph	„ 0.87	„ 1.03	„ 650 „	„ 1752

S. Gangulphus ,, 0.80 ,, 0.94 ,, ? ,, 1829

Woensdag 18 Nov. – Zondag, 22 Nov. werden in een serie Conferenties door de Z.E. Pater Gilb. Lohuis ..... [*niet leesbaar*] .... de volgende godsdienstige problemen behandeld: over de H. Sacramenten.

blad 24

Op 12 en 13 Dec. werd door Dir. Jansen en rector G. Grootte een week-end gegeven voor alle leden van de K.A.

Zondag, 13 Dec. ontvingen 17 jongemannen voor het eerst de Zending van de K.A., terwijl de parochieele Hoofdgroep en de meisjes-assistenten opnieuw de Zending ontvangen.

1943

In Januari werd een begin gemaakt met de voorbereiding voor de retraites die voor de verschillende groepen zouden gehouden worden in Januari en Februari. Een nieuwe wijkverdeling werd gemaakt met aan het hoofd een lid van het Parochiële Kath. Actie Comité en daarbij geholpen door assistenten. De werkwijze werd daardoor vereenvoudigd.

Zondag, 17 Jan. werden aan de parochianen circulaires gebracht waarin gemeld werd wanneer de verschillende retraites gehouden zouden worden. De leden van de K.A. gingen de huisgezinnen bezoeken om te vragen wie er aan de retraites wilde deelnemen. Door de grote deelname moest het oorspronkelijk opgezette plan worden gewijzigd.

Maandag, 25 Jan. begon de eerste retraite voor de meisjes boven de 18 jaar. Hiervoor hadden zich 113 meisjes opgegeven. De retraites werden gegeven in het gebouw van de R.K. Volksbond, waarvan het voorste gedeelte als kapel en het achterste gedeelte als recreatiezaal was ingericht.

De eerste retraites werden gegeven door de Z.E. Paters J. van Liempt en A. Vogelpoel, C.Ss.R.

Nadat Donderdagmorgen de eerste retraite gesloten was, begon Donderdagavond de retraite voor de jonge mannen boven de 18 jaar. Hiervoor hadden er zich 80 opgegeven, maar ± 15 kwamen niet door omstandigheden, maar voegden zich bij de retraite voor de werkende selecties.

Zondagmorgen werd deze retraite gesloten.

Maandag werd de retraite voor de gehuwde vrouwen

.....[*de laatste regel is niet leesbaar*] .....

blad 25

Vanwege dat grote aantal werd deze retraite gesplitst.

's Maandags begon ook de avond-retraite voor de werkende arbeiders, maar deze werd gehouden in de kerk vanwege het grote aantal (252).

Donderdagmorgen sluiting van de retraite voor de vrouwen en 's avonds opening van die voor de gehuwde mannen. Hun aantal bedroeg 120.

Zondagmorgen werden deze beide retraites gesloten. Ook voor de werkende meisjes werd toen nog een avond-retraite gegeven.

Maandag, 8 Feb. begon de 2de retraite voor de gehuwde vrouwen door de Paters Heijdeman en Donker.

Zondag, 24 Feb. sluiting van de retraite voor de meisjes (104). Op deze Zondag werd door de Directeur van de K.A., A.M. Janssen, gesproken over de Kath. Actie en werd het Biddend Hulpapostolaat opgericht.

Door de actie die hierop volgde gaven zich 120 gezinnen op, die als verplichting op zich namen door gebed het werk van de K.A. te steunen. Bij deze verplichtingen waren ook ingesloten de verplichtingen van de Altaarwacht. Iedere 3 maanden zouden de leden van het B(iddend) Hulpap(ostolaat) het programma van de K.A. ontvangen.

De Vastenmeditaties werden dit jaar gehouden door den Z.E. Pater Gilbert Lohuis OFM.

Het 40 urengebed was geleid door Z. E. Pater Pleunis van het klooster Brakkenstein te Nijmegen.

Op Meizondag vernieuwden 68 kinderen op prachtige wijze hun Doopbeloften. Door de tijdsomstandigheden kon dit niet plaats vinden op dezelfde luisterrijke wijze zoals men dat gewend was.

De Meimaand van 1943 zal door de parochianen niet gemakkelijk vergeten worden. Waren de 3 oorlogsjaren tot nu toe zonder grote gebeurtenissen voor Huissen voorbij gegaan, -want van Duitse bezetting was hier geen sprake- dit jaar zou anders zijn.

In de nacht van 13 op 14 Mei om ongeveer 2 uur werden de bewoners opgeschrikt door het geluid van een vliegtuig, welk zeer laag over Huissen vloog. En dat alles ging vergezeld van een geluid als of het zwaar hagelde. Een regen van brandbommen viel op het plaatsje neer. In enkele ogenblikken stonden verschillende huizen in brand en ook de kerk was getroffen.

blad 26

Daar er ook in de pastorie een brandbom was neergekomen werd al onze aandacht daardoor in beslag genomen, totdat wij bemerkten dat de kerk volop in brand stond. Ook in de verbindingsgang tussen pastorie en kerk waren er bommen neergekomen en vulde alles met een verstikkende rook. Toch waagde een der kapelaans de tocht naar de kerk om het Allerheiligste in veiligheid te brengen. Toen was het dat een grote vlammenzee, het orgel stond te branden maar beneden in de kerk was het nog mogelijk om er door te komen, want de brandbommen waren wel door de bekapping heen gevallen, maar bleven hangen in de dubbele zolder. Al spoedig kwamen brandende stukken van het dak naar beneden en vatten ook de banken vlam. Er was niet meer aan te redden en het was ook levensgevaarlijk om de kerk in te gaan. De brandweer was niet in staat het vuur te keren en eerst toen ook Nijmegen en Arnhem aanwezig waren, heeft men geprobeerd om de toren nog te behouden, hetgeen

echter gelukt is door de moed van enkele jongens, die door de brandende kerk heen naar boven zijn gegaan en het vuur, dat reeds de onderste rand van de toren had bereikt te doven, door de balk stuk te hakken.

Tegelijk met de kerk was ook het huis van de Gemeentesecretaris en van de Hoofdonderwijzer getroffen, welke beide panden tot de grond toe afbrandden. En vandaar sloeg het vuur over op de Jongensschool.

Ook in de kosters-woning waren bommen gevallen, maar deze konden gelukkig gedoofd worden en daardoor werd voorkomen dat het Jeugdgebouw in vlammen opging.

Ondertussen was men toch bang geworden om de pastorie en men was dan ook begonnen deze leeg te dragen. Gelukkig kon men door het nathouden van de tussen-verbindingsgang de pastorie redden.

In de kerk ging echter alles verloren: De kostbare kunstschaten in de vorm van oude schilderijen gingen verloren. Troosteloos was de aanblik toen de brand was uitgewoed. Het hoofdaltaar was ineen gevallen, de zware mensa was doormidden gebroken en het grote koperen kruis hing gebogen over het tabernakel. Alles wat zich in het priesterkoor bevond was in vlammen opgegaan of totaal verwoest. Het houten Christusbeeld, dat achter in de kerk in een nis lag, was totaal verbrand op een kleine stomp na. Alles ging verloren, behalve het

blad 27

zandstenen St. Antoniusbeeld. Het Doopvont stond er eveneens nog. De hitte was zo groot geweest dat de stenen aan de binnenkant van de muur waren afgeschilferd.

Terwijl er op verscheidene huizen brandbommen waren gevallen en ongeveer 12 woningen totaal uitgebrand waren, was het aantal slachtoffers gelukkig zeer gering. Slechts 2 personen zijn om het leven gekomen.

De eerste dagen na de brand werden de godsdienstoefeningen gehouden in de kapel van de Paters en van de Eerw. Zusters.

Spoedig echter begon men, onder leiding van de heer J. v. Muils om het gebouw van de Volksbond te gaan inrichten als noodkerk. In een week tijd was men reeds zo ver gevorderd dat Zondag 23 Mei alles weer kon doorgaan. Door de hulp van verschillende pastoors uit het Aartsbisdom was het weer mogelijk geworden om de benodigde voorraad paramenten en linnengoed aan te vullen. Zondag, 23 Mei werd de noodkerk in gebruik genomen. Er waren 3 H.H.

Missen: er stonden nog maar 200 stoelen, de mannen stonden.

Omdat het te voorzien was, dat men jaren met de noodkerk zou moeten doen, heeft men alles zo goed mogelijk willen inrichten. Er werden kerkbanken gekocht, die plaats gaven voor 200 mensen.

Het gebouw moest noodzakelijk vergroot worden, maar het materiaal moest komen van de beide afgebrande huizen, vandaar dat alles nogal lang duurde.

Op een vergadering van het kerkbestuur had men besloten om de parochianen voor een bepaald bedrag aan te slaan voor de opbouw van de nieuwe kerk.

De namen zouden worden opgetekend in het "Gulden Boek" en voor de shelters (??) zou gedurende 25 jaar maandelijks een H. Mis worden opgedragen, welke fundatie door Z. H. Exc. Dr. J. de Jong werd goed gekeurd.

Aan de parochianen werd dit plan bekend gemaakt op Zondag 6 Juni door Pater Lohuis. De goede wil bleek reeds op die dag zelf, de collecte bedroeg deze Zondag f. 1040,-

De Kerkmeesters gingen in de loop van de komende week de parochianen langs en deze collecte bracht op f. 30.000.

Aan alle pastoors van het Aartsbisdom werden, met toestemming van den Aartsbisschop, circulaire's verzonden waarin hen gevraagd

blad 28

werd een collecte te willen houden voor de geteisterde parochie of op andere wijze te helpen door het afstaan van enkele kerkstoelen. Deze collectes hebben een mooi bedrag opgebracht. De noodkerk werd verder uitgebreid, een zangkoor werd achter in de kerk gemaakt en ook een Maria-altaar.

Op 15 Augustus kon dan ook weer op bescheiden wijze het parochiefeest worden gevierd.

Op 3 October werd heel Nederland toegewijd aan het Onbevlekt Hart van Maria, hetgeen hier eveneens geschiedde in een stampvolle kerk.

Ook het Feest van Christus koning werd zo luisterrijk mogelijk gevierd.

Zondag, 5 December werd begonnen met de voorbereiding van de Misweek, welke zou gegeven worden door den Z.E. heren Dr. L Ramselaars en Drs. H Fortmann.

Programma:

- Dinsdag: Het hoogste geschenk: de gave vd. mens aan God door Jezus Chr. in de aanvaarding door God.
- Woensdag: Bidden met de kerk, de betekenis, de waarde en eigenschappen van het liturgisch gebed
- Donderdag: Heilige Opgang. De geschiedenis van de Overwinning.
- Vrijdag: Het breken des Broods. Overeenkomst tussen de tegenwoordige plechtigheid der H. mis en het Laatste Avondmaal.
- Zaterdag: 's Avonds werden de handelingen van den priester gedurende de H. mis aanschouwelijk voorgesteld en uitleg gegeven, van de gebeden en handelingen, terwijl een priester met het gezicht naar de gelovigen de handelingen verrichte.
- Zondag: werd de Misweek gesloten met een plechtige H. Mis met volkszang en 's avonds plechtig lof met preek.

De laatste hand werd gelegd aan de noodkerk. Centrale verwarming werd aangelegd en de kapel van O. L. Vrouw van Altijddurende Bijstand werd verzorgd door de kunstschilder de Wit.

Overzicht

Gedoopt 54 jongens, 32 meisjes, en 2 volwassenen.

Eerste H. Communie: 20 jongens, 83 (?) meisjes.

Plechtige Hern(*ieuwing*) v.d. Doopbeloften geschiedde aan 46 jongens en 26 meisjes.

Huwelijk 24 paren.

blad 29

1944

Van dit jaar is weinig en veel te vermelden. Weinig, omdat alle gegevens vanaf het begin van dit jaar verloren zijn gegaan. Veel is echter te vermelden van de zeer tragische gebeurtenissen, welke zich in September en October van dit jaar hebben afgespeeld.

In de oorlogsvoering was het grote offensief bij Arnhem begonnen. Zonder te weten waarom werd op Zondag, 17 Sept. het Looveer gebombardeerd. Bij dit bombardement vielen 21 slachtoffers, hoofdzakelijk bewoners van het Looveer, die hun toevlucht hadden gezocht in schuilkelders.

Groot was de rouw in heel Huissen. Bij de plechtige Uitvaart van de slachtoffers was de gehele parochie aanwezig.

In een gemeenschappelijk graf werden de slachtoffers begraven.

Toen begon de oorlog in de Betuwe. Doordat het offensief werd tegengehouden, omdat de Waalbrug in handen der geallieerden was gevallen en men doorgestoten was tot Lent op weg naar Bemmelen, lag Huissen voortdurend onder vuur. Vele slachtoffers van granaataanvallen vielen er.

Doch op 2 October kwam de grootste ramp. 's Middags om ongeveer half 1 werd het plaatsje gebombardeerd.

Overall vielen er slachtoffers. Op de pastorie viel een voltreffer.

In de kelder waren verschillende personen, die daar hun toevlucht hadden gezocht. Bij dit bombardement kwamen o.a. om Deken Th. J. van Wijk, en kapelaan P. van Oosten, die van Arnhem -Zuid naar Huissen gevlucht was.

Het aantal slachtoffers bedroeg naar schatting 150.

Zij werden in een gemeenschappelijk graf begraven, daar het onmogelijk was allen in kisten ter aarde te bestellen.

Op die dag gingen in de middag vele inwoners Huissen verlaten. Waarheen? Dat wist niemand. Men trok weg met het grootste levensgevaar. De velen die nog achter bleven in de hoop dat de bevrijding spoedig zou komen, gingen de polder in waar zij met hun gezinnen in hutjes of in droge sloten hun toevlucht zochten. De ellende was groot maar men was vol goeden moed. Wie weet! Men wist zelf niet wat men moest doen. Sommige meenden dat het beter was om te gaan, anderen hielden vol om te blijven.

Maar langzamerhand trok men weg. De brug bij Arnhem was vernield. In de nacht kon men alleen verder over op een gevaarlijke pont bij Mijnderswijk.

Op 4 December verliet het laatste groepje hun dierbaar

blad 30

Huissen. Huisgezinnen werden uiteengerukt en in verschillende richtingen trok men de Veluwe op, sommige in de richting Apeldoorn, andere richting Barneveld.

In bijna 80 plaatsen waren de Huissenaren ondergebracht van Oct.-Nov. 1944 tot Mei -Juni 1945. Velen hadden een onderkomen gevonden in Friesland,

waar velen ook heentrokken in de hongerwinter. In het Gooi waren er ook velen.

De eerste maanden trachtte men te weten te komen waar verschillende families waren. Ondanks de moeilijke postverbindingen lukte het toch om het grootste deel in kennis te brengen van elkanders verblijfplaats.

Pastoor A.A. van Wijk, pastoor van 't Zand, trok in die maanden per fiets overal heen en heeft vele bezocht. De kapelaan van het Zand, Th de Vries, was met 200 Huissenaren naar zijn eigen geboorteplaats Steggerda getrokken. Kap. G. Terpstra had z'n tenten opgeslagen in Dokkum. Voor de 400 Huissenaren die een onderdak hadden gevonden in het protestantsche Doorn werd ook gezorgd.

1945

Na de Capitulatie kwamen ze weer terug. Maar Huissen was een grote puinhoop geworden. Vele huizen waren totaal verwoest, al reeds bij het bombardement en in al die maanden door granaten. Geen huis was onbeschadigd.

Langs de straten lag de puin op hopen, het was een dodenstad en in de eerste tijd was het leven van hen die teruggekeerd waren, zeker niet benijdenswaardig. Men wist niet waarmede men het eerste zou beginnen. Materiaal was er niet. Zo goed en kwaad als het kon moest men alles maar een beetje dichtmaken.

Langzamerhand kwamen er meerdere gezinnen terug, en de zo nodige hulp kwam op 29 Juni Huissen binnen rollen. Meisjes uit Twente, 24 in getal, kwamen gewapend met alle mogelijke soorten schoonmaakartikelen de mensen helpen om hun huizen weer wat bewoonbaar te maken. Zelf namen zij hun intrek in het klooster van de Eerwaarde Zusters.

Na verloop van enkele maanden vertrok deze colonne en kwamen er na dien nog 2 andere colonnes.

In Juni werd door Z.H. Exc. de Aartsbisschop benoemd tot pastoor van deze parochie de Zeereerw. Heer J.J. van Gendt, voorheen kapelaan te Arnhem. Daar er echter nog geen woning klaar was, die als pastorie

blad 31

zou gebruikt kunnen worden, werd de installatie voorlopig nog even uitgesteld.

De beide Kapelaans, die op 24 Mei teruggekeerd waren, hadden hun intrek genomen bij de Eerw. Zusters waar zij tesamen een zit-slaapkamer hadden. Langzamerhand was de woning aan de Huismanstraat E54 zo ver gevorderd dat ze bewoond kon worden. En op 27 Juli werd de nieuwe pastoor door Deken W. Mulder, pastoor te Bemmelen, geïnstalleerd.

Volgens oude gewoonte werd ieder jaar het feest van Kerkwijding gevierd, doch door dat dit nu niet meer kon zoals vroeger met een processie rondom de kerk, werd nu tegelijk ook de Sacramentsprocessie gehouden, daar deze ook niet had kunnen plaats hebben in de week van Sacramentsdag.

Begin Augustus werd kap. G. Terpstra benoemd tot kapelaan te Oldenzaal (St Plechelmus) en in zijn plaats werd benoemd kap. J.H. Kievitsbosch, kap. te Cabouw.

In Juli was de grootste klok, welke indertijd door de bezetters was weggehaald, weer teruggekomen; de kleine klok was onder het puin van de toren vandaan gekomen.

Voor de grote klok werd naast de noodkerk een klokkenstoel gemaakt en bij de Sacramentsprocessie kon deze weer geluid worden.

De Sacramentsprocessie kon nog niet gehouden worden met de luister van voorheen. De rustaltaren waren grotendeels verdwenen en ook voor de verschillende groepen die anders meegingen, was geen enkel kleedingstuk meer aanwezig.

Voor de ruine van de kerk, waarvan nog de brokstukken stonden van de muren en het onderstuk van de toren, werd door kap. C. Snelder (uit Arnhem) de predicatie gehouden. Verder werd de oude traditionele processieweg gevolgd en de sluiting van de processie had plaats in de Helmichstr. daar het onmogelijk was om alle deelnemers in de kerk te doen plaatsnemen.

Bij de kermis die in September gehouden werd, was ten bate van de opbouw v.d. nieuwe kerk een kraam waarin door de meisjes van de gezinscolonne oliebollen gebakken en verkocht werden.

De opbrengst ging alle verwachtingen te boven.

<p>--- Dit is het laatste beschikbare blad van ----- ----de kopie van het Parochie-memoriaal -----</p>
--

*De transcriptie is uitgevoerd door Rein van Berkel
Gonny van Dijk
Emile Smit
Grady van den Brink*